

Bvm. 3.6.2020

Sámi parlamentáralaš rádi cealkámuš Alimus Duopmostuolu duomu birra Girjásáššis

Ođđajagimánu 22 beaivvi 2020 celkkii Ruota Alimus duopmostuollu duomu Girjásáššis mii lea dehálaš prinsihpalaš duopmu, ja man guhká leat vuordán. Duomus doarju Alimus duopmostuollu Girjás čearu gáibádusa Ruota stáhta vuostá, bivdo- ja guolástanvuoigatvuođaid dáfus čearu eatnamiin gilvinráji bajábealde.

Dát duopmu nuppástuhtá oainnu sámi siviilarievtálaš vuoigatvuođaide Ruota bealde. Alimus duopmostuollu lea vihkkedallan riektedilálašvuođaid 1700-logu gaskkamuttu rájes mat maddái leat guoskan riektedillái dain guovlluin mat gulle Ruota duopmováldeguvlui 1751- rádjegeassima rádjái, ja dasto riikkaosis 1809 rádjái go Ruotta luobai Suomas manjel Ruoššasoadi.

Diggešiehtadallamat Alimus duopmostuolus álge čakčamánu 2019:s, sullii logi jagi manjel go čearru lei ovddidan stevnnega stáhta vuostá Jiellevári diggeriektái. Girjás čearru gáibidii ahte Alimus duopmostuollu galgá nannet čearu aktovuoigatvuođa mearridit galget go earát beassat bivdit ja guolástit čearu eatnamiin gilvinráji bajábealde. Čearru oaihvildii ahte dakkár aktovuoigatvuohta čuovvu boazodoallolága, dahje juobe dološ vieruid ge dahje doloža rájes geavaheami. Stáhta ii miedihan dasa.

Alimus duopmostuollu gávnnašii duomus ahte čearus lea aktovuoigatvuohta doloža rájes geavaheami vuođu. Duopmu mearkkaša ahte Alimus duopmostuollu dál lea mearridan, beroškeahhtá láhkareguleremis, ahte čearus lea aktovuoigatvuohta rahpat smávvafođđobivddu ja guolásteami dán guovllus. Alimus duopmostuollu ii leat iskan oamastanvuoigatvuođa dáidda eatnamiidda.

Go Alimus duopmostuollu lea vihkkedallan sáhtá go Girjás čearus leat vuoigatvuohta smávvafođđobivdii ja guolásteapmái dološ áiggi rájes geavaheami vuođu, de váldá duopmostuollu vuođu das movt dilli lei dán guovllus dološ áiggi. Alimus duopmostuollu lea dán oktavuodas čujuhan álbmotrievttálaš njuolggadusaide álgoálbmotvuoigatvuođaid hárrái. Jus guorahallamis gokkoge leat váilon dievaslaš dieđut dán guovllu birra, de lea vuodđun atnán govtolaš navdimiid, vuosttažettiin dakkár diliid vuođu maid muđui diehtit leat leamaš eará osiin Lappland-guovllus. Alimus duopmostuollu lea árvoštallan movt dilli sáhtá leamaš dán guovllus 1500-logu rájes, dahje ankke 1700-logu gaskkamuttu rájes, go ovttaskas sápmelaččat leat háhkagoahtán vuoigatvuođa mearridit guovllu bivddu ja guolásteami badjel. Alimus duopmostuollu cealká maddái ahte Ruota stáhta ii leat dan rádjái leamaš dovddahan ahte dáhttu ieš gáibidit dakkár mearridanrievtti. Danin oaihvilda Alimus duopmostuollu ahte bivdo- ja guolástanvuoigatvuohta, ja maddái vuoigatvuohta rahpat bivddu ja guolásteami, gulai 1700-logu gaskkamuttus duššefal sápmelaččaide dán guovllus.

Alimus duopmostuollu gávnnaš ahte 1700-logu gaskkamuttu rájes 1886 rádjái lea stáhta meanuidis bokte mángga ládje čuoččuhan eahpádusa sápmelaččaid mearridanvuoigatvuođa ektui. Dattege ii leat stáhta nu čielgasit ja ollásit ávkástallan sápmelaččaid bivdovuoigatvuođain dahje guolástanvuoigatvuođain ahte sámiid ásahuvvon vuoigatvuođat livčče sáhtán duššin dahkkot.

Alimus duopmostuolu riektedilleárvvoštallan 1700-logu gaskkamuddui Ruota duopmováldeguovlluin, guoská maiddá Finnmarkku guovlluide Norgga bealde, ja dasa maid gohčodit sámi ruovttuguovlun Suoma bealde. Alimus duopmostuolu duopmu bohtá leat rávvehussan Finnmarkkokommišuvnna bargui mii 2009 rájes lea kárten eanan- ja čáhcevuogatvuodaid Finnmarkkus, ja Norgga duopmostuoluid riekteárvvoštallamiidda diliin ovdal 1751.

Finnmarkkokommišuvnna bargu lea kártet dan geavahan- ja oamastanrievtti maid Finnmarkkulaččat leat háhkan alcesseaset guhkes áiggi geavaheami bokte. Kommišuvdna lea mearridan sirdit oamastanrievtti Kárášjoga gieldda guovllu badjel, Finnmarkkuopmodagas Kárášjoga gieldda álbmogii. Kommišuvdna lea dán áššis dahkan seamma árvvoštallama riektedilis go dan maid Alimus duopmostuollu dahká dakko dáfus ahte Kárášjoga guovlu lei Ruota duopmováldeguovlun 1751 rádjái. Dát ášši sáhtta guoddaluvvot ja mearriduvvot duopmostuolus.

Riektedilit Suoma bealde sulastahttet Ruota beale dili vel eambbo, daningo sihke lágat ja riektegeavat mii Ruota áiggi vuolde lei ásahuvvon 1809 rádjái, go Ruotta luobai Suomas mañnel ráfišiehtadusa Ruoššain, ain joatkašuvai Ruošša stuorafursta-válldis Suomas, ja mañnel maiddá Suoma republikkas mii vuodđuduvvui 1917:s. Suomas sámiid vuogatvuodát sámiid ruovttuguovllu eatnamii ja čáhcái leat ain stáhta beales dovdákeahtá ja dovddaskeahtá. Sámiid vuogatvuodaide guoski sierramielalašvuodát leat dán rádjái čovdojuvvon váldoáššis politihkalaččat.

Guolástanlága ođasmahttimis eai vuhtiiváldojuvvon sápmelaččaide vuodđolágas dorvvastuvvon vuogatvuodát. Dán geažil Suomas lea jođus Girjás-dáhpáhusa lágan vuogatvuodaproseassa, mas lea sáhka sámiid vuogatvuodas guolástit almmá guolástanlobi haga. Vuogatvuodaproseassa vulggii johtui das, go sápmelaččat guolástedje geasset 2017 almmá lobi haga Veahčajogas ja Ohcejogas ja dahke alddiineaset rihkusalmmuhusa bolesii, vai guolástanvuogatvuodaášši besse giedahallat rievttis. Áššáskuhttimat sámiid vuostá hilgojuvvojedje Lappi gearretievttis mannan jagi. Gearretiekti gávnnašii, ahte guolásteapmi ruovttujogas lea guovddáš oassi vuodđolágas meroštallojuvvon vuogatvuodas hárjehit iežas kultuvrra. Áššáskuhtti lea váidán čovdosis vástideddjiid miehtama vuodul njuolga alimus riektái, man čoavddus lea vuordimis lagašáiggiid.

Alimus duopmostuolu duopmu Girjás-áššis ii boađe buktit váikkuhusaid dušše Ruota beale riektedilálašvuodaide, das bohtá maid leat stuora mearkkašupmi Finnmarkkokommišuvnna boahttevaš bargui, ja dan áššái mii Suoma bealde lea jođus sámiid guollevuogatvuodaid birra, ja mii fargga galgá ovdan riikka Alimusrievttis.

Uttalande av SPR med anledningen av Högsta Domstolens dom i Girjas målet

Den 23 januari 2020 meddelade Högsta domstolen på svensk sida den länge emotsedda och principiellt betydelsefulla domen i det s.k. Girjas målet. I domen bifaller Högsta domstolen Girjas samebys talan mot svenska staten om rätt till jakt och fiske på samebys område ovan odlingsgränsen.

Domen kan betraktas ett paradigmskifte i synen på samernas civilrättsligt grundade rättigheter på svensk sida. Dessutom har Högsta domstolen gjort bedömningar om de rättsliga förhållandena fram till mitten av 1700-talet som också har bäring på den rättsliga situationen i områden som dels var under svensk jurisdiktion fram till gränsdragningen år 1751, dels i den ena rikshalvan fram till 1809 då Sverige frånträdde Finland efter kriget mot Ryssland.

Förhandlingarna i Högsta domstolen påbörjades i september 2019, drygt tio år efter att stämningsansökan gentemot staten lämnats in till Gällivare tingsrätt. I målet hade Girjas sameby begärt att Högsta domstolen skulle slå fast att samebyn har ensamrätt att bestämma om andra ska få jaga och fiska på samebys område ovanför odlingsgränsen. Samebyn menade att en sådan ensamrätt följer av rennäringslagen eller att den i vart fall kan grundas på sedvana eller på urminnes hävd. Staten motsatte sig detta.

Högsta domstolen fann i domen att samebyn har ensamrätt på grund av urminnes hävd. Domen innebär att Högsta domstolen nu avgjort att det är samebyn som trots lagregleringen har ensamrätt att upplåta småviltsjakt och fiske på området. Högsta domstolen har inte prövat frågan om äganderätten till området.

När det gäller frågan om Girjas sameby kan grunda en rätt att upplåta småviltsjakt och fiske på urminnes hävd utgår Högsta domstolens bedömning från förhållandena på det aktuella området under äldre tider. Högsta domstolen har i detta sammanhang hänvisat till folkrättsliga regler om urfolks rättigheter. Vissa ofullständigheter i utredningen om förhållandena på området har fyllts ut genom rimliga antaganden, grundade främst på vad som är känt om förhållandena i andra delar av Lappland. Här gör Högsta domstolen en bedömning utifrån vad som kan ha gällt i det aktuella området sedan 1500-talet och i vart fall vid mitten av 1700-talet att det utvecklats en rätt för enskilda samer att bestämma över jakten och fisket på området. Högsta domstolens slutsats här är också att den svenska staten fram till dess inte hade gett uttryck för några egna anspråk på sådan bestämmanderätt. Det innebär att Högsta domstolen anser att jakt- och fiskerätten, inklusive rätten att upplåta jakt och fiske, vid mitten av 1700-talet tillkom samerna på området ensamma.

Beträffande förhållandena från mitten av 1700-talet till år 1886 konstaterar Högsta domstolen att statens senare agerande på flera sätt innebar ett ifrågasättande av samernas bestämmanderätt. Statens agerande innebar dock inte ett så tydligt och definitivt ianspråktagande av samernas jakträtt eller fiskerätt som hade krävts för att samernas redan etablerade rättigheter skulle upphöra.

Mot bakgrund av Högsta domstolens bedömningar om de rättsliga förhållandena fram till mitten av 1700-talet inom områden som var under svensk jurisdiktion, berörs områden i Finnmark på norsk

sida och även det som i dag benämns som samernas hemortsområde på finsk sida. Högsta domstolens domslut kommer att vara vägledande både för Finnmarkskommissionens arbete vars uppgift sedan år 2009 varit att kartlägga rättigheter till land och vatten i Finnmark och norska domstolars bedömningar av rättsläget före 1751.

Finnmarkskommissionens uppgift är att kartlägga befintlig användnings- och äganderätt som människor i Finnmark har förvärvat på grundval av långvarigt bruk. Kommissionen har beslutat att överföra äganderätten av området som idag innefattar Karasjok kommun från Finnmarkseiendommen/Finnmárkkuopmodat till medborgarna i Karasjok kommun. Kommissionen gör här samma bedömning av rättsförhållandena som Högsta domstolen mot bakgrund av att Karasjok-området var under svensk jurisdiktion fram till 1751. Saken kommer att kunna överklagas och avgöras i domstol.

Rättsförhållandena på finsk sida ligger ännu närmare sakläget på svensk sida, eftersom både den lagstiftning och praxis som utarbetats under den svenska tiden fram till 1809, då Sverige avträdde Finland efter fredsavtalet med Ryssland, fortsatte att gälla i ryska storfurstendömet Finland och sedermera i republiken Finland som bildades 1917. Den finska staten har fortfarande inte erkänt samernas rättigheter till land och vatten i deras hemortsområde. Motsättningar och meningsskiljaktigheter om samiska rättigheter har man försökt lösa politiskt fram tills nu.

Under arbetet med att ändra fiskerilagstiftningen har man inte tagit hänsyn till de samiska rättigheterna som är skyddade i grundlagen. Därför har en liknande rättighetsprocess som Girjas inletts, som tar upp samernas rätt att fiska utan fisketillstånd. Denna rättighetsprocess initierades sommaren 2017 när samer fiskade i Veahčajohka och Ohcejohka utan fisketillstånd, och sedan anmälde sig själv till polisen för brott, så att fiskerättigheterna kunde tas upp till förhandling i rätten. Förra året beslutade Lappi tingsrätt att förkasta åtalet om olagligt fiske. Enligt tingsrätten är fisket i hemortsområdets älvar en rättighet som grundlagen fastslår som en viktig del i utövandet av den egna samiska kulturen. Tingsrättens dom har överklagats direkt till högsta domstolen som förväntas avgöra ärendet inom snar framtid.

Sammanfattningsvis kommer Högsta domstolens domslut i Girjasålet inte bara få konsekvenser för de rättsliga förhållandena på svensk sida, utan i högsta grad betydelse för Finnmarkskommissionens fortsatta arbete och det pågående målet om samernas rätt till fiske på finsk sida som snart kommer att behandlas i landets Högsta domstol.